

Пишу > Јелена Јанев и Милица Стојшић

Радионица са Метом Хочевар: Текст као повод за простор

З а већину студената архитектуре или сценског дизајна из региона први сусрет са Метом Хочевар, једном од најзначајних сценографа на простору бивше Југославије и добитником четири Стеријине награде, представља њена култна књига *Простори и ње*¹⁾. Оригиналнo објављена 1998. године, безброј пута фотокопирана и позајмљивана, поменута књига остаје кључно дело за проучавање сценске уметности. Непретенциозно, у форми сажетих, поетичних запажања, обогаћених једноставним али читким цртежима, Мета Хочевар успева да нам приближи сложене концепте у промишљању простора. Ауторка односу тела и простора, приче и места, личног и колективног, приступа целовито, уз наглашавање садејства сценских средстава у грађењу сценске слике.

Иста линија целовитог промишљања простора, времена и приче, обележила је и гостовање Мете Хочевар у Новом Саду и Београду током маја 2018. године. Била је гост шесте сезоне *Разговора о сценском дизајну*, под називом *Преображаји*, серије предавања посвећене деловању у проширеном пољу архитектуре, која су током сезоне 2017/18. реализована у оквиру програма Сценске лабораторије “Борислав Гвојић”

1) Хочевар, Мета, *Простори и ње*, Југословенско драмско позориште, Београд 2003.

Факултета техничких наука у Новом Саду. О свом специфичном схватању односа између архитектуре и сценографије говорила је и у разговору организованом у склопу *Ошворене школе сценског дизајна #4*, који је, уз изложбу њених сценографских радова у галерији *Коллектив* у Београду, био део пратећег програма овогodiшњег Стеријиног позорја.

У разговору са Радивојем Динуловићем, архитектором, сценографом и редовним професором на Одсеку за уметност и дизајн Факултета техничких наука у Новом Саду, Мета Хочевар се осврнула на органску везу архитектонског и сценографског бављења простором. На питање зашто је напустила архитектуру, професију која оставља трајно сведочанство о постигнутом, зарад ефемерности позоришта, кратко одговара: “Било је интересантније.”²⁾ Наглашава, пак, значај искуства које је стекла као архитекта и о сценографији прича као о некој врсти *лабораторије за архитектуру* – зато што се сценографија руши, у њој је могуће ризиковати, испробати просторне односе, и то искуство применити у архитектури. Две дисциплине, сматра, деле

2) Разговор са Метом Хочевар, разговор водио Радивоје Динуловић, Сценлаб разговори 2017/18. *Преображаји: проширено поље архитектуре*, Сценска лабораторија “Борислав Гвојић”, Сцен, Факултет техничких наука, Нови Сад, мај 2018. године

тројство простора, времена и текста: “Ја увек говорим о простору као *хроношоу* (*простор-времену*) [...] Прича је мерило колико времена гледам ту сценографију. У архитектури то време је трајно.”³⁾

Користећи архитектонско образовање и искуство пројектанта у архитектури као полазишну тачку, Мета Хочевар значајно је променила југословенску сценографију. “Испражњен, очишћен сценски простор, одређен са неколико кључних елемената (платно којим прекрива позорницу у Крлежиним *Лејендама* или денивелација пода у *Злајним цицелицама* Смолеа), покренути просторни планови, концентрација на нове материјале и сценска техничка средства, начин употребе светла и читав низ креативних поступака које је развила [...] постали су и остали тема сценографских разматрања и данас.”⁴⁾ Њен прочишћен приступ простору може се схватити у духу источњачког поимања *празнине*, као нечега што дефинише функцију – празнина суда је “оно што га чини судом, оно што даје функционалност његовој глини”⁵⁾. Празнина простора дефинише његову употребу, а сваки елемент на сцени присутан је да би нам пренео причу, да би учествовао у догађају, не ради лепоте и естетског ужитка, и свакако не да би простор испунио: “Простор је доказ за причу. Он прича даје статус стварности. Причи верујем због простора. Чак и тако невероватне приче у правом простору постају вероватне, па тако измишљен простор, због приче која се у њему збива, постаје стваран. [...] То је позориште. Простор је посуда за причу.”⁶⁾

Иако је сваки од појединачних догађаја био прилика да се одговори на нека од питања покренутих у књизи *Простори истре*, али и поставе сасвим нова, ве-

3) Ibid

4) Динуловић, Радивоје, *Сценографија и костимографија на Стеријиним позорју од 1956. до 2004*. Часопис *Сцена*, бр. 1, Нови Сад, 2005.

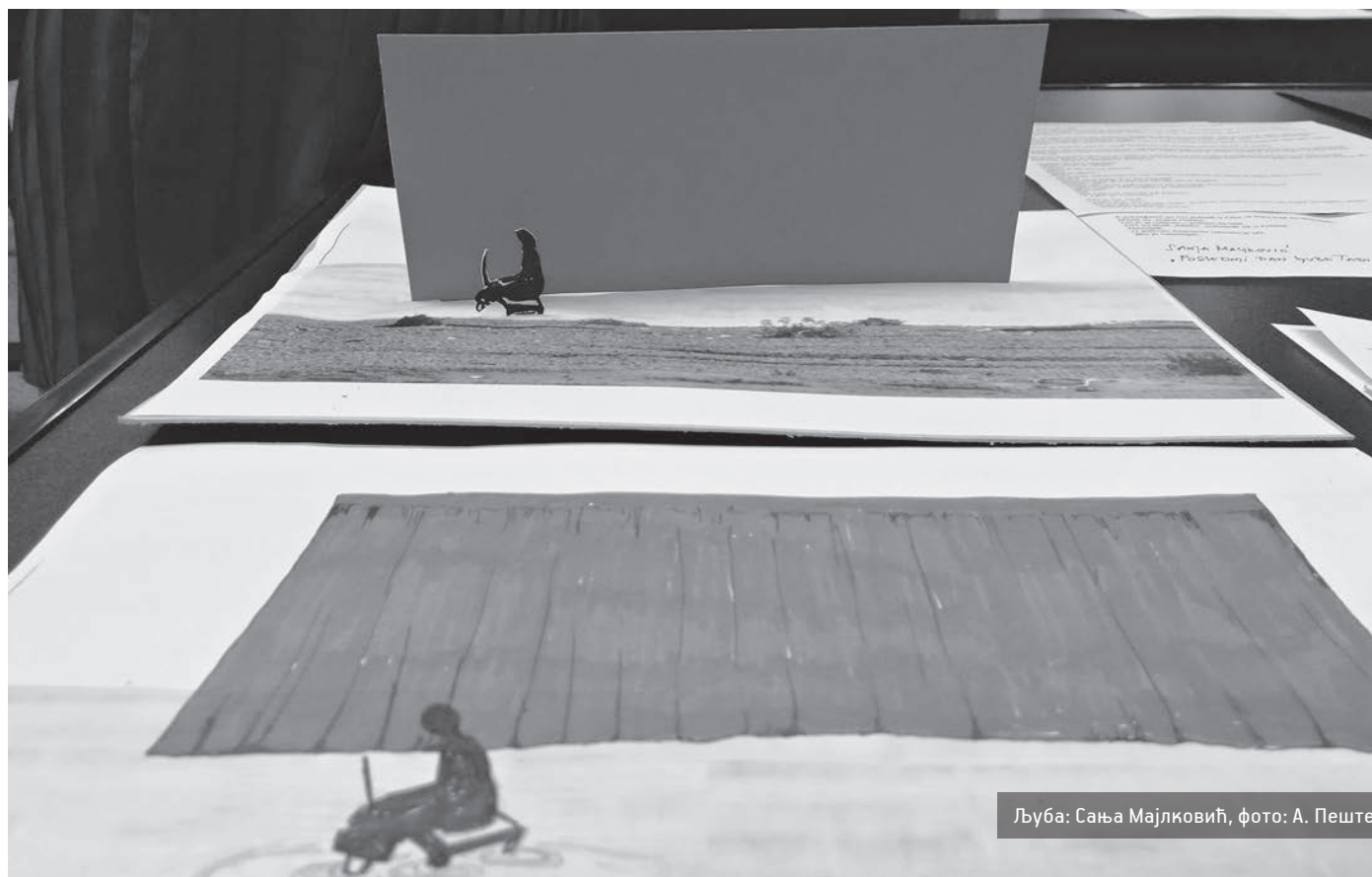
5) Пасквалото, Ђанђорђо, *Естетика празнине*, Клио, Београд, 2007, 22.

6) Хочевар, Мета, *Простори истре*, Југословенско драмско позориште, Београд, 2003, 13.

роватно најдрагоценији део сусрета са ауторком је тродневна радионица намењена студентима мастер и докторских студија сценског дизајна, одржана у Сценској лабораторији Факултета техничких наука у Новом Саду. Међу учесницима радионице било је сценских дизајнера, архитектата, сценографа, вајара и редитеља. Током три дана трајања радионице, од 23. до 25. маја 2018, студенти су прошли све етапе у настајању сценског дела – од писања и интерпретације текста, преко конципирања простора, до тражења сценских средстава којима се њихове приче могу изразити у простору и времену. Деликатан приступ креативном раду Мета Хочевар користи и када преноси знање и подстиче на стварање, без давања *рецепата*, са пуно ослушкивања индивидуалних сензибилитета и склоности. Радионица је била својеврсни експеримент, први пут испробана метода коју је Хочеварова, иначе професор емеритус на љубљанској Академији за позориште, радио, филм и телевизију, с лакоћом и радозналешћу применила.

Причајући из сопственог искуства, ауторка је истакла да стварање сценографије, односно редитељски поступак, започиње темељним проучавањем текста и размишљањем о простору приче и, пре свега, простору за одређени дијалог.⁷⁾ Прва фаза радионице била је писање оригиналног текста, уместо рада на основу постојећег. Задатак који је подразумевао писање текста инспирисаног личностима Мира Ступице или Љубе Тадића, био је велики изазов учесницима радионице јер је већина исувише млада да би познавала њихове биографије и опус. Овакав одабир теме није био случајан, јер је инструкција да текстови настају на основу субјективних импресија о великим глумцима учинила да се отвори простор за освајање личног. Иако су студенти имали полазишну тачку, нису били ограничени фактографијом, што им је омогућило да

7) Разговор са Метом Хочевар, разговор водио Радивоје Динуловић, Сценлаб разговори 2017/18. *Преображаји: проширено поље архитектуре*, Сценска лабораторија “Борислав Гвојић”, Сцен, Факултет техничких наука, Нови Сад, мај 2018. године

Љуба: Сања Мајлковић, фото: А. Пештерац

ликове обликују према сопственим сензибилитетима и професионалним интересовањима. Хетерогеност групе била је видљива у резултатима, који су варирали од анегдота из замишљеног детињства Љубе Тадића, преко лирски обрађених филозофских разматрања, до формалне структуре драмског текста са Миром Ступицом у главној улози.

Други корак подразумевао је дистанцирање од сопственог текста, којем је сада требало прићи у улози драматурга, редитеља, односно сценског дизајнера. Мета Хочевар покретала је разговор о простори-ма које одређени текст инспирише, са нагласком на

разумевање какав утицај имају на причу. “Да ли ми вода треба као плаво, као мокро, као талас или да се у њој удавим?”, пита Хочеварова, дајући пример како текстура, покрет, дубина, димензија, композицијско смештање по вертикали или хоризонтални не постоје као самодовољна естетска егзибиција сценографа, већ као суштински елемент грађења приче. Велика слобода дата у процесу обраде текста учинила је да различити предлошци органски пређу у следећу фазу – реченице или реплике лако су постајале просторне метафоре, док је менторка радионице, постављајући права питања, инсистирала на прочишћености концепта. Њен

савет био је да се у овој фази не размишља о реалним ограничењима у реализацији простора, већ да се поставе права питања која ће га одредити. Изазов је био осмислити сценски дизајн који сугерише конкретан догађај, остављајући посматрачу могућност за читавање сопственог наратива. У потрази за одговором на питање *Која је прича простора?*, вези текста и простора придружена је и временска димензија – драматургија простора испричана кроз визуелне метафоре и сценске знакове, тако је постала суверени наратив. Трећи дан радионице био је резервисан за наставак истраживања кроз просторни модел – макету, који је, уз текст и цртеже, био представљен на завршној презентацији намењеној наставницима.

Менторски рад Мете Хочевар издваја инсистирање на целовитом промишљању сценског дизајна,

који није занатски дефинисан одговор на текст обрађен по одређеном *рецепцији*, већ је недељиво тројство приче, простора и времена. Већини учесника радионице текст није примарно средство изражавања, али су, пролазећи кроз процес формирања наратива и његовог смештања у простор и време, уз зналачки дефинисан степен слободе, успели да дату тему осете као *своју*, и створе сопствена текстуална и просторна решења. Превазилазећи јасно успостављене одговорности и улогу архитекте или сценографа, отворена је могућност да се о простору размишља као *о драмском лицу*, баш као што ауторка пише у *Просторима игре*. Важније од материјалних резултата радионице било је доживети енергију Мете Хочевар, њену радозналост, отвореност ка игри и експерименту, као и страст према професији коју време није ублажило.

